

2025-12-05

Dnr KN2025/01854

Klimat- och näringslivsdepartementet

e-post: kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.cks.remissor@regeringskansliet.se

Fortums yttrande över Kärnkraftsprövningsutredningens delbetänkande "Ny kärnkraft - ett samlat system för omhändertagande av radioaktivt avfall"

Fortum tackar för möjligheten att avge yttrande över ovan rubricerat ärende. Genom vår delägda kärnkraft i Sverige, vår hel- och delägda kärnkraft i Finland samt i egenskap av tjänsteleverantör har vi omfattande erfarenhet och kompetens inom drift och utveckling av kärnkraft. Vi har även nyligen genomfört en omfattande förstudie avseende förutsättningarna att bygga ny kärnkraft i Sverige och Finland, ett arbete som nu fortsätter med fördjupade samarbeten och vidareutveckling av konkreta projekt.

1

INLEDNING

Det pågår för närvarande ett omfattande reformarbete för att möjliggöra ny kärnkraft i Sverige. En viktig del i detta arbete är att säkerställa ändamålsenliga och kostnadseffektiva system för omhändertagande av radioaktivt avfall. Utredningens förslag och rekommendationer är således av stort intresse för aktörer inom kärnkraftsbranschen.

Fortum ser positivt på förslaget om ett nytt system för att hantera avfallet för ny kärnkraft. Alternativet med en integrering med befintligt system hade blivit alltför komplicerat att hantera. Utredningens förslag hindrar dock inte att de båda systemen i en framtid kan finna och utnyttja synergier vilket är rimligt och viktigt.

Fortum ser också positivt på att statens roll och ansvar förtydligas och förstärks och stödjer utredningens förslag om en statlig avfallsorganisation för hantering av icke-kärntekniskt avfall.

Att utforma ett nytt avfallssystem innan en investering i själva kärnkraftverket görs handlar mycket om att tydliggöra vilka risker som finns och att utforma systemet så att dessa blir hanterbara. Att använda de olika aktörernas respektive styrkor blir då centralt för utformningen av systemet. Exempelvis har några av branschens aktörer redan omfattande kunskap och praktisk erfarenhet av kärnavfallsfrågor medan staten har större möjligheter att bära finansiell risk till en låg kostnad.

En annan princip som bör beaktas vid utformningen är att den som har kontroll över en risk också bör vara den som i huvudsak bär risken. Exempelvis har staten kontroll över den politiska och regulatoriska risken och bör således bära den risken.

Dessa principer avspeglas i Fortums mer detaljerade synpunkter på vissa delar av Kärnkraftsprövningsutredningens förslag nedan.

2025-12-05

2 KBS-3 SOM REFERENSMETOD

Utredningens förslag bygger på att det finns en befintlig metod (KBS-3) som kan användas i princip utan ytterligare forskning. Även kostnadskalkyler från Riksgälden bygger på detta antagande. Detta fastslås dock inte tydligt i förslagen. Om KBS-3 kan ifrågasättas med krav på ytterligare utredningar och forskning, utan att ny negativ information har framkommit, riskerar det ytterligare kostnader som är mycket svåra att uppskatta. Det kan naturligtvis vara så att KBS-3 kan optimeras och utvecklas på olika sätt och det kan t.o.m. vara så att det internationellt tas fram ett koncept som är mer kostnadseffektivt och som kan accepteras i Sverige men det får inte vara så att den nu efter många års forskning framtagna metoden får ifrågasättas enbart på formella grunder.

Fortum föreslår mot bakgrund av detta följande ändring.

Av författningskommentaren till 6 kap. 1 § andra stycket i förslaget till lag om omhändertagande av radioaktivt avfall framgår att kravet på allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet anpassas efter hur välutvecklat koncept som finns för respektive aktörs kärnkraftsreaktor. Fortum anser att denna paragraf bör ges en utformning som på ett tydligare sätt slår fast att för de lättvattenreaktorer som kan använda sig av KBS-3 är användandet av detta system utgångspunkten för denna forsknings- och utvecklingsverksamhet och att denna paragraf inte innebär en skyldighet att beforska alternativ eller nya lösningar.

3 TILLGÅNG TILL KBS-3 OCH MÖJLIGHET ATT APPLICERA METODEN

Det har under utredningens gång framförts att det inte finns något formellt IP-skydd som gör att en aktör inte kan använda sig av KBS-3. Men det betyder inte att det finns enkla sätt för tvångsanslutna medlemmar i organisationen att applicera metoden. I syfte att underlätta samarbetet i organisationen så bör det säkerställas att det finns rättigheter för organisationens medlemmar att använda sig av metoden och att organisationens medlemmar ska kunna få tillgång till nödvändig information för att applicera metoden på rimliga kommersiella grunder.

4 FINANSIERING OCH HANTERING AV FONDERADE MEDEL

Denna fråga utreds och hanteras huvudsakligen inom ramen för Riksgäldens uppdrag men Fortum vill ändå i samband med detta svar poängtera att om de fonderade medlen hanteras så att utveckling av dessa blir bättre (och inte så konservativt som föreslås i Riksgäldens rapport) inte minst med tanke på att fondens placeringstid är mycket lång så minskar en del risker i storlek och en del konflikter kan undvikas. En del av de risker som beskrivs i föreliggande dokument måste således ses i det perspektivet. Om Riksgäldens förslag implementeras så stiger riskerna som beskrivs här och vice versa om fonderingen blir bättre.

5 INTRÄDE I DEN NATIONELLA AVFALLSORGANISATIONEN

Att samarbetet i den nationella avfallsorganisationen kommer att ske smärtfritt är inte en självklarhet och det kan från tid till annan finnas olika viljor beroende på vilka

2025-12-05

förutsättningar respektive aktör har. Fortum föreslår att det ska införas mekanismer med syftet att öka förutsättningarna för ett bra samarbete.

Utredningen föreslår att aktören träder in i avfallsorganisationen i samband med att tillstånd för uppförande ges. Fortum föreslår att det bör övervägas att vara en egen process som inte sammankopplas så starkt till tillståndet för uppförande.

Fortum föreslår att följande mekanismer övervägs:

- En granskning genomförs av den nya aktörens plan på avfallshantering för att säkerställa att den inte uppenbart går på tvärs med liggande strategi eller ger upphov till betydande tröskeffekter. Det behöver utredas vilken aktör som bör genomföra en sådan granskning.
- Det bör övervägas om befintliga medlemmar ges möjligheten att kommentera den nya aktörens plan på avfallshantering. Möjligen som input till den ovan nämnda granskningen.

6 UTTRÄDE UR DEN NATIONELLA AVFALLSORGANISATIONEN

Det är en politisk vilja att ha ett öppet system och det är utmanande för en ny aktör att förhålla sig till de osäkerheter som detta medför. Det är i regel ineffektivt att behålla en organisation under lång tid efter att avveckling av en kärnkraftsanläggning har skett. Det bör därför ges möjlighet att utträda ur organisationen efter avveckling av kärnkraftsanläggningen. Under förutsättning att kärnkraftsanläggningen är avvecklad, använt bränsle är placerat i mellanlagring och fonderade medel är avsatta enligt överenskommelse så är det rimligt att staten kan ta över ansvaret för det använda bränslet.

Om en sådan möjlighet ges så underlättar det dialogen med investerare som identifierar perioden mellan avveckling av anläggningen och slutförvar som en lång period av stor osäkerhet utan andra intäkter än de fonderade medlen som dock är låsta.

7 BEMYNDIGANDE AV FÖRESKRIFTER

3 kap. 15 § i förslaget till lag om omhändertagande av radioaktivt avfall innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om den nationella avfallsorganisationens uppgifter. Såvitt Fortum kan se finns det inget vidarebemyndigande till myndighet föreslaget. Det är otydligt i SOU:n (avsnitt 7:7 eller specialmotiveringen) vilken typ av närmare föreskrifter som kan beslutas och behovet av detta. Bemyndigandet bör motiveras för att Fortum ska kunna ta ställning till det.

8 FORSKNING

Fortum ställer sig positivt till att kravet på forskning avseende omhändertagande av avfall ställs individuellt till respektive tillståndshavare.

9 VIDARE UTREDNINGAR

Utredningen har identifierat ett stort antal områden som behöver utredas vidare vilket är rimligt med tanke på den korta tid som stod till buds. Vi ser nedanstående förslag

2025-12-05

på kompletterande utredningar som viktigast med utgångspunkten att få till ett bra nytt avfallssystem.

- Avsnitt 7.4 Utformning av aktieägaravtal och metoderna för att bestämma ägarandelar behöver utredas vidare
- Avsnitt 13.4 Förtydligade förutsättningar vid tidigare statligt övertagande av ansvar
- Avsnitt 13.9 Behov av justeringar i miljöbalken utifrån specifika förutsättningar för genomförande av olika slutförvarsanläggningar

10 BÄRING PÅ BEFINTLIG KÄRNKRAFT

Fortum anser att regelverk och principer gällande ett nytt avfallssystem för ny kärnkraft bör utformas så att konkurrensen mellan befintlig och ny kärnkraft inte snedvrids. Därav är det rimligt att identifierade förbättringar som implementeras för ny kärnkraft också proportionerligt ska införas för den befintliga kärnkraften.

Fortum delar utredningens förslag kring behovet av 13.6 - Utveckling av förutsättningar för befintlig kärnkraft och Fortum ser fram emot att delta i det framtida arbetet .

11 ÖVRIGT

Fortum ser fram emot fortsatt dialog och gott samarbete i detta ärendet och därtill relaterat arbete. Fortums huvudkontakt och handläggare i detta ärende är Per Claesson, e-mail: per.claesson@fortum.com.

Med vänlig hälsning,

Jesper Marklund, Fortum Sverige AB